

HI HA A LA VIDA HISTÒRIES QUE AVANCEN en circumval·lació, que van i venen en cercles concèntrics i se superposen com les imatges d'un somni. La narració de *El Clan de Sa Ràpita* és una d'aquestes i està construïda amb les detonacions dels records que la ment dels protagonistes dispara de tant en tant. El suro que constrenyia la seva memòria s'ha descomprimat i s'ha precipitat al món en forma circular, repetint fets i circumstàncies, cavalcant uns sobre els altres.

Així està teixit aquest relat com la circumferència esfilagarsada d'una teranyina irregular, imperfecta, polièdrica... igual que la vida mateixa.

REFLEXIONS I APUNTS FILOSÒFICS SOBRE ELS
FETS SUCCEÏTS FA DOS MESOS, TRES, QUATRE...,
A CÀRREC DE N'ANTONI MARIA BALLESTER ARROM

RES NO ÉS MAI EL QUE SEMBLA, NI PER UNA coincidència del destí les semblances que s'estableixen amb la realitat s'igualen a ella ni tan sols en els detalls. Ho pens ara i ho pensava llavors, abans que succeís tot; abans dels molts abans de la meva vida, abans de conèixer en Colau Grimalt i que me casàs amb na Maritina Cotoner. Vull dir abans que el món me deixàs cec per veure segons què i m'ensenyàs a posar paraules a coses que jo ja sentia.

Record ara, que fa ja quan? Dos mesos, tres, quatre? Probablement quatre, i és que el temps se m'extravia en la memòria i se solidifica com el ciment i jo ja no sé quan era ahir ni despús-ahir i no sé què vaig fer, ni si me vaig llevar del llit. Record, com deia, que prest farà quatre mesos del dia aquell erràtic, somnàmbul, en què en Bernat, en Guillem i jo vam topar amb el cadàver del nostre amic, en Colau, company i rector de la Universitat de les Illes Balears. Anàvem tots tres, un devora l'altre, pel campus universitari, cadascú avançant dins el seu quadrilàter, i el vam ensopegar de sobte, així amb el cos que pareixia que encara crepitàs, però que ja no li dolia perquè era mort. Tenia cinquanta-dos anys i un gest d'inquietud, de feredat, que no li havia vist mai en vida. Entre les mates i revells del campus, el vam trobar, esquarterat, eixancat

de dalt a baix com un vedell. *L'ennui est contre-révolutionnaire*, me va venir així de sobte la consigna del maig francès, de la revolució del 68, que d'una manera o altra va ser determinant en la seva mort.

De tant en tant, de vegades, uns dies més que altres, record que en Colau sortia al passadís del seu despatx de rector, esvalotat com un aspessor, i ruixava els estudiants fins a deixar-los atordits amb el seu discurs universitari: la funció de la Universitat és conservar els valors permanents de l'individu. Era homo de ciència, físic reconvertit en informàtic per les exigències del temps, però tan humanista com jo. Professor abans que catedràtic, professor abans que rector, fent seves les paraules d'Ortega: s'ha de tornar a la Universitat la tasca central d'il·lustració. Així, talment com noltros, en Bernat, en Guillem i jo, els tres seus vicerectors. De petit ja l'havia vist multiplicar-se per Sa Ràpita, d'on érem originaris tots, ramificar-se com les branques d'un ametller per totes bandes, jugava aquí, jugava allà, sense paraules, sol amb una calculadora. Era una màquina de les primeres que jo havia vist, li havia comprat son pare que era un botiguer de roba del carrer Sant Miquel de Palma, ja llavors apuntava maneres si no de físic, de matemàtic. No havíem estat mai amics, ell me duia tres anys, i jo el rebia amb estranyesa quan me'l topava camuflat en uns calçons curts grisos i m'alçava el polze, en senyal de no sé ben bé què.

Un dia de mitjan estiu, potser fa dos mesos, tres, quatre? Probablement quatre, després de la mort d'en Colau, me vaig llevar del llit tard, molt tard. Les dotze deurien ser? No ho sé, ja no ho puc recordar amb aquella precisió del cervell intel·lectual que posseïa abans que es produís el fet terrible de la desaparició del rector. Una buidor monòtona m'ha reprès des d'aquell instant fatídic, una invariabilitat de dies esbiaixats que passen davant meu i m'obren lapses de temps en el cap. Me vaig llevar perquè m'havia de llevar, que de ganes no en

tenia, na Maritina havia obert les cortines i jo li havia vist un rostre deformat, engruixat, ben doble, com les persianes del dormitori. Me va dir amb una ondulació de veu tan pròpia de la noblesa italiana, no en va era una Cotoner, *nobile del Cotone*, d'aquells avantpassats que es remunten a Siena, ha cridat en Bernat que tens una reunió al paranimf de la Universitat. I llavors me va besar els llavis, talment així, amb la solemnitat amb què besen les senyores nobles, i jo vaig voler trobar-li guster de qualque cosa, de caramels, de bombons, de rubiols, de brossat... i m'hi vaig aferrar amb força com si m'hi anàs la vida. I no hi vaig trobar gust de res, perquè jo no estava per res, perquè jo m'havia perdut feia molt temps. Quant? Dos mesos, tres, quatre? Probablement quatre, des del dia exacte de la mort d'en Colau, o potser un poc abans, qui sap. Qui en aquest món podria precisar una cosa així! I llavors de sobte me va entrar una plorera vidriosa, de llàgrimes sòlides ben dobles i, jo que no plor mai, no vaig saber què havia de fer, si eixugar-les o deixar-les aviar de gota en gota, avall, avall de la pell. I ves, vaig fer el que vaig poder, com fem tots en aquesta vida. I així d'aquesta tirada, mig arronsant els llagrimalls, mig arrosant el nas, me'n vaig anar a la Universitat. Ja en el cap m'havia fugit un poquet el record d'en Colau, però no el plor que tot just el subjectava. Vaig partir caminant, des del carrer Conquistador, en ple centre de Palma, baix de ca nostra fins a la plaça Espanya. I ho vaig fer accionat per un interruptor intern que només era meu, perquè, això sí, des de la mort d'en Colau jo ja no tenia amo, ja s'havia acabat això de servir a l'amo, que en Colau era amic, era rector, però també s'ha de dir tota la veritat, en Colau era el nostre amo, el dels tres vicerectors. L'amo en Colau, li dèiem noltros i tota la Universitat. Sempre va ser així.

A la nit, després de rondar-me el mateix sangloteig de plor de durant tot el dia, i de creuar-me molts de pics amb tota mena de records desaparellats que venien i cessaven, vaig

anar a Sa Ràpita, a la casa del rector. Quants d'anys després del primer pic que mos vam reunir en aquest indret i el vam convertir en la seu del nostre clan! Va ser aleshores que me va aparèixer en el cap l'origen àrab del terme, *Rabita*, ermitatge fortificat o torre de defensa. Com eren d'adients aquestes arrels! La finca havia estat la seu del nostre grup, el lloc apropiat on maniobrar i confabular contra els nostres enemics.

Era negra fosca quan hi vaig arribar, el primer pic que hi tornava després de la mort del rector; la policia acabava de llevar el precinte de la casa. El cor me pedregava amb petites pedretes, minúsculs cantells que me picaven amb un toc lleu com si fossin baquetes. Era un pedregar de calabruix que dissolia el record de la veu d'en Colau que anava i tornava. Havia quedat amb en Guillem i en Bernat i també amb n'Aina, n'Ainaaa...! Quina peresa, l'exdona d'en Colau que mai no ha sabut on té el cap. I també amb na Lina, la senyora d'ulls redons, immensos, de pits desmesurats, bellíssims, i d'aroma dissipada. Una trobada de cinc, els tres del Clan que restàvem i dues de les dones de la seva vida, per fer el darrer comiat al nostre amic i rector. No havíem pogut acomiadar-nos abans, a la casa de Sa Ràpita tal com havia estat el nostre desig, per les exigències del jutjat que procedia a la investigació del cas i que havia precintat la finca.

Davant la línia del mar, la propietat d'en Colau s'alça collada en terra en dos pisos d'edifici, tres arcs a cada planta, un portal amb pati central de formigó i dues escales a banda i banda. En arribar mig esvanit, la porta era oberta, no hi havia res nou a l'entrada de la residència, vaig entrar a contracor, esperant no sé què, potser un crit animal o un esgarip humà, qui sap quines imatges recreava el meu cervell. L'estora, com sempre, era enmig de la sala; dos sofàs emmirallats guardaven les distàncies un davant l'altre, també talment com sempre; i en el sostre penjava el sol d'un llum amb llàgrimes que pareixien condecoracions, igual que sempre. Res no havia canviat.

Res, vaig dir-me. Vaig dir res i vaig repetir res de res. Ni els mobles, ni les escales, ni les parets sordes, ni el sostre cec, ni el terra mut. Res de res. Només que el cos d'en Colau ja no hi era, ni el cor, ni els pulmons, ni la melsa, ni el pàncrees, ni els budells, ni la resta de freixures, que ara no sé nomenar-les, que no som metge, sinó un simple filòsof. Que no som metge, que aquestes són competències d'en Guillem que s'ocupa de les malalties del cos humà, que jo no tenc més ànsies que les d'un pobre fraret, com en fra Joan Ballester, aquell que era de Campos, que és avantpassat meu, més orador que servidor de Déu. Com jo, que som el que som, que ja ho dic, un filòsof de carrera, sempre en constant reflexió i interpretació de l'experiència humana amb pretensions racionals, un filòsof de carrera i d'experiència que ha arribat a ser el que mai hauria pensat, el que mai hauria volgut ser.

A les meves espatlles, ja dins la casa, l'udol d'un ca va córrer desmanegat esventrant el cel; en sec vaig escoltar l'aigua despentinant el roquissar de la platja. El mar de Sa Ràpita ja ho té, això; és un balanci d'onades que van i venen més músties i menys agosarades que les d'altres racons de l'illa. Res havia canviat a la casa, res de res; bé, una cosa sí, els perfils d'en Bernat i en Guillem, asseguts davant per davant de n'Aina i na Lina, així tots quatre no hi havien estat mai. Això és ver. Els cossos dels quatre sí que eren al casalot de Sa Ràpita, els d'ells quatre i el meu també. I el d'en Colau? El d'en Colau ja s'havia buidat. Quant feia d'això? Dos mesos, tres, quatre?

Els cossos dels dos homos se tocaven colze amb colze, i les siluetes pareixien voler encaixar una amb l'altra com dues peces de puzzle. Impossible, però, vaig pensar tot d'una, hi ha coses que són improbables, absurdes, impròpies perquè el rostre angulat d'en Guillem mai no podria encaixar el perfil esfèric d'en Bernat, tan redó com una bolla. L'acudit me va sorprendre, tal com estava, en aquella boira emborrascada des de les dotze o la una en què m'havia llevat. Qui sap quant

feia d'aquesta rêmora que m'encalçava? Dos mesos, tres, quatre? Probablement quatre des del moment exacte en què va morir en Colau i en què jo vaig començar a explorar la racionalitat de les nostres vides, la dels quatre amics que érem, a captar el sentit des de la nostra perspectiva del viure i de la nostra perspectiva de la mort. Com ho hauria fet qualsevol filòsof, ni més ni manco.

Uep, al·lots vaig dir en entrar. Vaig dir al·lots, perquè era com saludava sempre, i no vaig pensar si era més propi trobar una altra frase més adequada que englobàs a les senyores. En Guillem fixava una ullada curta a una copa de gin, que sostenia amb la mà dreta, i en Bernat bevia una copa de vi de Besaza de la seva pròpia marca, el mateix de tota la vida. N'Aina i na Lina van mirar-me des de la distància, sense emoció, i tots me van fer: *Uep, Toni*.

A la casa feia olor de plàtans, de plàtans embolicats en saïm, vaig cercar l'olor entre els empelts de mobles i de menjar que hi havia sobre la taula. A recer d'una plàtera vaig observar un pastís i vaig veure també na Lina llevar-se del sofà on era asseguda. No va dir res ni la vaig escoltar mormolejar, encara que ella sempre mormolejava que no en sabia, de parlar fort, que havia estudiat a les monges de Madre Alberta i les monges no n'ensenyen, d'alçar la veu. Va pegar un cop de cap amb els cabells que li arribaven dos o tres dits davall les espatlles i eren tenyits, ho deïa sempre na Maritina que no la podia veure. Na Lina va llescar el pastís en vuit parts i va donar un primer tros a n'Aina, la va servir així talment, com si res, sense ensopegar-se amb les síl·labes, jas té, li va dir, sense tenir en compte que el lliurava a l'exdona d'en Colau. I no li van tremolar els dits, ni es va alertar de res, va gesticular amb les mans, amb un nirvi que no manifestava a la cara ni en el posat. De cap a cap, va creuar un cop i dos per davant seu, primer el plat amb el pastís de saïm i plàtan i, després, el torcaboques i, després, una copa de gin i, després, una cuereta i, després... i, després, jo m'hauria volgut tornar a posar a

plorar, com abans de sortir de ca meva. No sé el perquè, jo, que ja dic, que era de la mena d'homos que no plora mai i en aquell punt no tenia aturador. Vaig pensar, llavors, que potser el meu avantpassat en fra Joan Ballester trobaria en el seu camp d'experiència una resposta racional que tengués validesa universal. Ell era més savi que jo, era un més bon orador que jo. El cas és que jo me sentia avariats, com si fos un text mig esborronat de paraules ratllades i reconstituïdes, de paraules refusades i tornades a refer. I llavors el cadàver me va venir al cap. Quin cadàver? El cadàver d'en Colau amb les celles apuntalades en els ulls, suspeses a l'horitzó i els ulls oberts, obertíssims, despullats de les seves ulleres dobles i badats com una lluna plena, igual que l'estampat esfèric de la camisa que duia quan el vam trobar. Així és que el vam ensopegar, ensangonat, sense manual d'instruccions, amb el rostre reconcentrat.

A la casa de Sa Ràpita, els cossos de na Lina i n'Aina també hi eren, el d'en Colau, no. Feia una setmana que la policia havia llevat el precinte del pany. Des que trobàrem el cadàver del nostre amic, mut, silenciats ja per sempre, que l'havien mantinguda així, silenciosa, callada, desallotjada de tots.

—L'han escorcollat de dalt a baix. —Na Lina va obrir els braços cap endavant, va exemplificar amb el dibuix d'una esfera això què volia dir i, en el gest, el cabell la va sobrevolar i va allisar l'aire. Duia un vestit negre que li estrenyia els contorns, no només de l'esquelet sinó també de la sang, i jo hauria dit que fins i tot de la limfa; era més una cel·la de presó que una faixa. Duia un vestit negre de vídua, d'una vídua que no era, perquè na Lina era casada amb el misser Joan Boada en una espècie de matrimoni que devia patir molts de dejunis. Contaven això per Palma, que la senyora se feia passejar per en Colau a la vista de tothom i que, abans, ja s'havia fet passejar per altres homos. D'altra banda, una cosa normal entre els botifarres de la seva classe. Me li vaig mirar

els pits balancejats que m'envaïen l'espai mentre se girava d'esquena sense importar-me el record d'en Colau.

—I no han trobat res? Això pinta magre —N'Aina va parlar entre dents amb una veu ferida, observant el llum de condecoracions. Vaig adonar-me que les òrbites de les ninetes li saltaven fora les fenedures i llavors se li va torçar la boca i va posar a mossegar-se les ungles, que ja ho feia, això de mossegar-se les ungles i les pells. En Colau deia que entrava en deliri, que n'Aina patia trastorns delirants. Me va parèixer que se li commovia el rostre, un rostre de sorra, esquitada de pegellides, de mareperles, d'algues marines... i que l'aigua estava a punt de negar-la tota. I llavors, vaig tornar sentir el renouer de les ones trinxades contra la dàrsena del davant de la casa i n'Aina va començar a plorar.

—Hi ha crims que no se resolen mai, Aina. Passen anys, mitja vida, una vida sencera i... bé, de totes maneres, jo no pateisc per això, és una cosa que no me destorba —en Bernat va interrompre el plor de n'Aina mentre amb el dit índex perfilava els contorns dels alerons del seu nas, i, a continuació, feia el mateix sobre els llavis. Pareixia voler arrodonir la boca, amb una expressió circular, amatent, i, en fer-ho, va precipitar el front pelat cap endavant. Feia tants d'anys que les entrades del cabell se li havien obert en horitzontal, que jo ja no recordava el temps en què tenia pèl plantat al cap—. El que més me desconhorta és sa mort deshonrosa.

N'Aina va sanglotar i el sanglot va ressonar en el buit de la sala, i vaig escoltar laments i amenaces que no se van dir, només els vaig imaginar. I vaig escoltar l'obscuritat de la casa en penombra i un silenci sorollós que ho descomponia tot.

—Deshonrosa? Per què? Perquè no ha estat natural? Perquè ha mort a mans d'un altre? Es més deshonorós d'aquesta mort ha estat es fet inesperat. No hi ha cosa més deshonrosa que sa imprevisibilitat —en Guillem va emetre una sentència que va caure enmig de la sala com un plom.

Era homo d'aforismes. Va passar-se la mà com una forqueta per enmig dels cabells ondulats, destriant sense voler els pèls foscos dels emblanquinats, i va girar el cap amb un moviment nirviós. A mi me va començar a dolorejar el cap, la conversa me percutia sobre el crani, no estava per a gastar energies en especulacions sense sortida. Tal vegada estava per a altres coses, vaig recordar el dia gloriós en què en Colau i jo caminàvem per un dels boscos de la serra de Tramuntana i vam localitzar un ou de reig, una *Amanita caesarea*. A peu pla el vam trobar brotant d'un pedaç de fusta. Com més petita és la nou, més soroll mou, hauria dit en Bernat, el filòleg del grup, i quanta raó tenia!, perquè l'amanita és una espècie preciadíssima. Pens que mai m'he sentit tan excels d'una troballa com aquella. Què troballa? Una joia! Això mos unia, la micologia mos enllaçava de tal manera que en les nostres converses, en Guillem i en Bernat sempre restaven al marge.

—I res apunta a ningú? Cap des testimonis interrogats ha servit a sa policia per encaixar cap detall? —Na Lina va dur-se la mà fins al coll i se'l va fregar amunt i avall amb la mirada clavada en els tres homos.

A mi me va parèixer que jo havia de parlar, que aquella doneta me donava peu per a parlar. Vaig observar que m'invitava a fer-ho, acarant-me de front. M'ho deia sense apuntar-me amb el dit, sense expressar-ho en veu alta, sense recitar una frase que contingués ni el més petit indicati que ho havia de fer. Hi ha vegades, però, a la vida, que els conceptes s'entenen sense necessitat de rebre cap classe magistral. O potser és que un hi està predisposat i pareix que tot faci referència a allò que creiem. Sí, és això exactament, això és el que vull dir. Jo observava na Lina i sentia la seva invitació implícita i, alhora, experimentava també que, dins meu, se teixia un mar de culpabilitats per haver succeït en Colau en el seu càrrec de rector. Des de quan? Dos mesos, tres, quatre? Probablement quatre,

des del moment exacte de la seva mort, l'instant precís en què vaig succeir-lo, perquè jo era el substitut designat. Ara som el nou rector de les Illes Balears i duc el càrrec damunt unes espatlles rompudes per una mescla d'amargor i de flaquesa.

—Fos com fos, fos qui fos, tal com diu en Bernat, a mi això no me destorba. —Ho vaig dir així tal com raja, per convèncer-me i per persuadir-me que tot era com va ser i que res tenia remei i que si jo era el rector és que ho havia de ser, que l'atzar és així, que l'atzar és atzarós, i després vaig afegir:

—Es cas és que van anar directe contra en Colau i li van creuar sa cara amb un gest imprevisit que quasi me'l puc imaginar, obrint-se pas amb una pedra o potser amb un maó. Sí, així va ser que va passar tot. Sa policia ho ha relatat tal com vos ho cont. Ell ja no va ser a temps de saludar s'agressor, qui sap si abans ja li havia negat es bon dia o ses bones tardes o sa bona nit.

I va quedar descompassat, i els cabells ondulats, més rinxolats que l'originari, ves a saber per què. Mos ho va semblar a tots, a en Guillem, en Bernat i a mi. Els llavis li blavejaven i li desvestien el vestit. Olor de peix feia, de xanguet, potser resulta estrany o no, no sé què dir, m'ho va dir la policia, jo no ho hauria flairat. Olor de peix com si hagués estat potinejat per pegellides o coquines o cavallets de mar. Va ser aleshores, amb aquest pensament penjat del cervell, que vaig escoltar una sonata de Mozart, na Lina l'acabava de posar a l'aparell de música, jo no havia reparat que s'havia alçat del seu seient. De tornada al sofà, l'al·lota va passar per davant tots en un moviment inestable, cristal·litzada damunt uns talons de sis o set centímetres, dibuixant en terra les esferes d'un vals que no era i, d'aquesta manera, se va posar a ballar.

—Idò llavors, no hi ha res que vos alertàs? —Na Lina va insistir mentre feia voltes del revés, cap a l'esquerra.

—Res —vaig dir. Vaig dir res i vaig repetir res de res.

—Bé, una cosa sí. Una cosa que havia succeït quinze dies abans de sa seva mort, sí que mos va estranyar molt, eh al-

lots? —en Bernat va parlar abans que jo pensàs bé la resposta mentre alçava el coll un pam dins la seva camisa.

—El què? —na Lina se va deturar damunt els seus talons de sis o set centímetres.

—En Colau va rebre una cridada d'un excompany de s'Escola Superior de Física i Química de París, del qual no tenia notícies des de feia vint-i-cinc anys, des des temps des maig francès, en què van coincidir a sa Universitat —va fer un incís.

—I què té d'estrany, això? —n'Aina va demanar.

—Estimada, una cridada per si sola no és estranya —va fer fregant-se amb la mà l'amplada del seu front—. El que sí resulta pertorbador és es motiu de sa cridada. En Benjamin Temblay, que així nom es senyor, que és canadenc, va cridar per una raó esfereïdora.

—Temblay... Benjamin Temblay... —Na Lina va repetir el nom i llinatge de l'homo en qüestió.— Sabeu que aquest nom me resulta conegut?

Temblay, Benjamin Temblay, va repetir de nou dos pics i després va quedar amb els ulls del revés mirant el sostre.

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XXVIè Premi Ferran Canyameres de Novel·la, 2017, convocat per la delegació d'Òmnium Cultural de Terrassa i l'Ajuntament de Terrassa. El jurat estava format per Rafael Vallbona, Montserrat Beltran, Ramon Bosch, Eulàlia Pagès, Vicenç Villatoro i Anna Carol (secretària).

Director de la col·lecció: Sebastià Bennassar

© Montserrat Espallargas Barceló, 2017

© d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2018

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: gener de 2018

ISBN: 978-84-9975-936-4

DL L 2-2018

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

« imprès a lleida »

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.